

CARRERAS I DAGAS I L'EDUCACIÓ DELS DISCAPACITATS

La primera institució gironina destinada a l'educació dels cecs i sord-muts

El professor Joan Carreras i Dagas (Girona, 7 de setembre de 1823 – la Bisbal d'Empordà, 19 de novembre de 1900) ha estat poc estudiat com a músic. Malauradament, també és poc conegut el vessant de Joan Carreras com a professor de nois i noies amb discapacitats sensorials. «El Colegio de Ciegos y de Sordomudos y Academia de Música, bajo la dirección de D. Juan Carreras y Dágas y la protección de la sociedad Liceo Gerundense» es va crear l'any 1873 a la ciutat de Girona. Es tracta de la primera institució educativa a Girona i comarques de la qual tenim constància i va ser una iniciativa seva. Va ser una breu experiència que només durà tres anys, ja que el 1876 el professor Carreras deixà el centre per anar a viure amb la seva família a Pons (França). Així doncs, el que ha estat la primera institució educativa especialitzada per a persones amb discapacitat a Girona, l'obra del professor Carreras, ha passat, malauradament, sense pena ni glòria.

JOSEP MARIA GARCIA I BALDA > TEXT

La importància que tingué Joan Carreras i Dagas com a músic no ha estat sempre prou valorada. El músic gironí Lluís Albert destaca l'oblit que hi ha hagut d'aquest personatge important en la història de la música al nostre país. Com que al llarg de 26 anys Joan Carreras va reunir una impressionant biblioteca musical de manuscrits i impresos, bàsicament els documents que ens han arribat d'ell i els que alguns estudiosos han fet de la seva obra destaquen, principalment, aquesta faceta. A la Biblioteca de Catalunya, a Barcelona, es conserva aquest important fons musical, que va ser adquirit al principi del segle xx per l'Institut d'Estudis Catalans

Joan Carreras va ser deixeble d'Anton Vidal, organista de la col·legial de Sant Feliu de Girona, i del mestre de capella de la Catedral de Girona Josep Barba. Va ser deixeble també de Joan Vilà, mestre d'instrucció primària d'aquesta mateixa ciutat.

En aquest establiment treballà com a ajudant del 1853 al 1855. El 1844, el professor Carreras va fundar un establiment musical a Girona. Francesc Civil i Castellví –músic, compositor, professor de música, director de formacions musicals i historiador de la música a les comarques de Girona–, en una nota de premsa publicada al diari *Los Sitios* de Girona el 1948, en commemoració dels 100 anys de la fundació d'aquesta escola de música –la primera de què es té constància a

No sabem fins a quin punt el seu fill tenia problemes de visió, però molt possiblement la seva afectació a la vista va ser determinant perquè Joan Carreras tingués un cert interès per l'educació de les persones cegues

Girona–, destaca la importància que tingué per a la ciutat aquest esdeveniment.

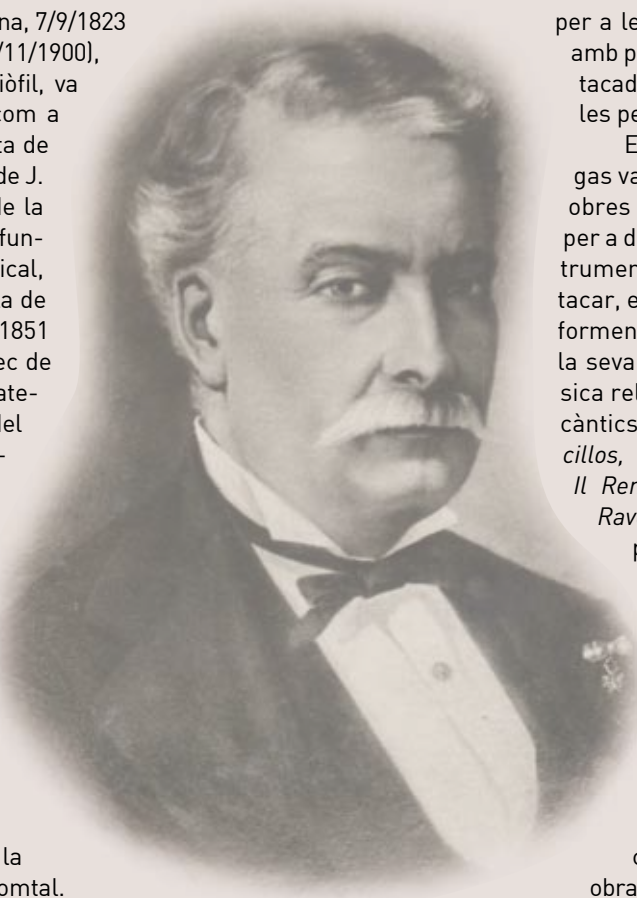
Carreras també fou durant algunes temporades –no consecutives, des del 1849-1850 fins al 1856-1857– director de l'orquestra del Teatre Municipal de Girona, on va dirigir òpera i sarsuela, i també hi ha constància que algunes vegades hi exercí com a pianista. Des del 1851 fins al 1860 va ser mestre de capella de la Catedral de Girona i també cantor. Sabem que, a Barcelona, va entrar a formar part de l'orquestra del Liceu i que va compaginar –o almenys sembla que així ho va fer– la feina, des de l'any 1859, de mestre de capella de l'església de Nostra Senyora del Pi de Barcelona i la tasca docent, com a ajudant en les classes d'instrucció primària elemental, especialment de pàrvuls, dels anys 1858 al 1860, a l'establiment de Federico Roig y Palau, empresari i professor del col·legi de primer i segon ensenyament San Luis, incorporat a l'institut de la província de Bar-

La vida i l'obra d'un músic oblidat

Joan Carreras i Dagas (Girona, 7/9/1823

– la Bisbal d'Empordà, 19/11/1900), compositor, pedagog i bibliòfil, va iniciar la seva trajectòria com a deixeble d'A. Vidal, organista de la Col·legial de Sant Feliu, i de J. Barba, mestre de capella de la Catedral de Girona. El 1848 fundà l'Establecimiento Musical, considerat la primera escola de música de Girona. Des de 1851 i fins al 1860 ocupà el càrrec de mestre de capella de la Catedral i assumí la direcció del Teatre de Girona en les temporades d'òpera i sarsuela, encara que no de forma continuada. El 1859 va ser nomenat mestre de capella de l'església Nostra Senyora del Pi de Barcelona; alhora, treballava com a ajudant a les classes de primària elemental de l'establiment de Federico Roig y Palau a Barcelona. A partir de 1860 traslladà la seva residència a la ciutat comtal.

En aquesta etapa barcelonina formà part de l'orquestra del Liceu. El 1861 guanyà per oposició la plaça de mestre de música i director d'orquestra de l'Escuela de Ciegos y Sordomudos de Barcelona, càrrec al qual renuncià a final de 1872. Residint de nou a la seva ciutat natal, el 1873 fundà el Colegio de Ciegos y de Sordomudos y Academia de Música, considerada la primera institució educativa per a persones discapacitades de Girona. Al cap de tres anys es traslladà a Pons, França, on residí durant quatre anys. El 1880 s'instal·là a la Bisbal d'Empordà portat pels seus amics bisbalencs (entre els quals hi havia Joaquim Galí, i segurament els germans Sitjar, Rodolfo Oliver i el compositor Melchor de Ferrer ja formaven part d'aquest cercle d'amistats) i després que l'Ajuntament acceptés la seva petició: «le nombrase Organista de la Yglesia parroquial y le señala una subvencion anual de mil pesetas. Abrirá clases de canto y de instrumentacion y enseñará sin retribución alguna a seis niños pobres que le proponga el Ayuntamiento». Joan Carreras i Dagas va formar part del gran ambient sociocultural que agitava la Bisbal a final del segle XIX, on va travar amistat amb els poetes bisbalencs de la Renaixença (les poesies dels quals utilitzava

per a les seves composicions) i amb personalitats socials destacades (als quals dedicava les peces).

El mestre Carreras i Dagas va escriure unes dues mil obres de diversos gèneres i per a diferents formacions instrumentals i/o vocals. Cal destacar, entre totes les obres que formen el seu corpus musical, la seva gran producció de música religiosa (misses, himnes, càntics...), l'oratori *Los Pastorcillos*, les seves dues òperes *Il Renegato* i *Rosamunda en Ravena*, sarsueles, obres per a piano, sardanes i fins i tot simfonies per a cobla. Sobre les simfonies, el mateix Carreras i Dagas digué a Felip Pedrell: «pues de sinfonias no hay otra copbla [sic] que las ejecute sinó ésta de La Bisbal, cuyas composiciones son obras de su buen amigo que le quiere como V. sabe».

Al llarg de quaranta anys, Carreras i Dagas va reunir una important biblioteca musical, formada per manuscrits, partitures, llibres i altres documents relacionats amb la música dels segles XVI al XIX. Després de rebre diverses ofertes de compra de l'estranger, el 1892 la col·lecció va ser adquirida per la Diputació de Barcelona –seguint els dictamens favorables de F.A. Barbieri i F. Pedrell, que ho aconsellaven–, amb la finalitat de mostrar una selecció d'aquests llibres i partitures a l'Exposició de Música i Teatre que se celebrava a Viena, promoguda per diferents arxiducs de la Casa d'Àustria. D'aquesta forma veia satisfet el seu desig: «Cuanto me gustaria que Barcelona adquiriera mi rica biblioteca musical», havia manifestat. Quan es creà la Biblioteca Nacional de Catalunya, el 1907, la biblioteca del compositor passà a ser-ne el nucli fundacional del fons de la secció de Música.

Guardonat amb diversos premis de composició i nomenat Caballero de la Real y Distinguida Orden de Carlos III, Joan Carreras i Dagas morí a la Bisbal als 77 anys.

ALBERT MORCILLO. *Professor de fagot i llicenciat en història i ciències de la música.*

celona, al carrer Caçador, número 3, de la ciutat comtal. Això va motivar que hi traslladés la seva residència.

Mestre de música en una escola de sordmuts i de cecs

El 1861 hi hagué una vacant a l'Escuela de Ciegos y Sordomudos de Barcelona i es convocaren oposicions per a la provisió de la plaça de mestre de música i director de l'orquestra.

Havia quedat lliure la plaça d'una de les classes de música d'aquesta escola per la mort del mestre Josep Clariana. Dels cinc aspirants que s'hi presentaren, en sortí guanyador Joan Carreras, i fou nomenat professor de la institució el 4 de desembre de 1861. Els alumnes cecs simultaniejaven els estudis intel·lectuals amb els musicals. L'educació musical tenia especial importància en els estudis d'aquests infants i joves.

L'ensenyament de solfeig era a càrrec dels professors Pere Llorens –que va ser nomenat director de l'escola de cecs l'octubre de 1861–, Joan Carreras i de l'auxiliar Domingo Bonet. Tant per a la part literària com per a la de solfeig s'utilitzava el sistema Llorens (es deixava utilitzar el mètode Braille poques vegades, i en casos d'alumnes adults que pertanyien al grup dels més grans). El sistema Llorens, que s'havia publicat el 1857, s'havia donat a conèixer, per part del seu creador, tot just dos anys abans. Es tractava d'un sistema basat en la descomposició de les ratlles que hi ha en un paral·lelogram. El sistema Braille s'havia introduït a Espanya al voltant de 1840. Fou una implantació molt lenta. Hi havia, en aquell moment, diferents mètodes i invents per poder llegir música. En la dècada següent s'implantaren dos nous sistemes musicogràfics a Espanya: el del madrileny Gabriel Abreu i el del barceloní Pere Llorens. El mètode Llorens, a diferència del d'Abreu, serví també per representar la música, la literatura i les xifres utilitzant per a cadascuna d'aquestes matèries signes diferents. Estava basat, com el d'Abreu, en el sistema Braille.

Hi havia d'auxiliar Joaquim Ayné a la classe de violí i nomenaren Cayetano Pullés –que havia estat un dels primers alumnes de l'escola– ajudant interí des del 26 d'octubre de 1859, en què entrà a formar part de l'escola com a afinador

>> *Joan Carreras i Dagas.*

de pianos. El 1864 s'amplià el personal de la secció superior de música i l'1 de juliol d'aquell mateix any entrà com a ajudant de l'escola Laureà Carreras, fill del professor Joan Carreras –tot i que com a voluntari ja hi havia col·laborat anteriorment–, i per a la secció de netes, Maria Mestres i Tapies.

Els fills del mestre

Laureà Carreras i Roure (1848-1887), també compositor, havia nascut a Girona, on havia estat músic major per oposició. Havia estudiat música amb el seu pare. Fou ajudant a l'Escola de

L'escola estava situada al carrer de la Força, número 29. L'antic edifici de l'escola de música del professor Joan Carreras tancava la placeta i donava pel darrere al carrer de les Ballesteries

Cecs de Barcelona, com a voluntari i sense rebre cap mena de compensació econòmica, de la classe de música des del desembre de 1861 fins al juliol de 1864. Laureà Carreras i Roure va modificar el sistema Braille-Abreu per escriure música per als cecs. Va ser premiat a l'Exposició General Catalana de Barcelona (1871). Laureà Carreras tenia certs problemes a la vista (al llarg de la seva vida havia hagut de ser intervintut quirúrgicament diverses vegades). No sabem el grau dels problemes de visió, però molt possiblement l'afectació a la vista del seu fill fou determinant perquè Joan Carreras tingués un cert interès per l'educació de les persones cegues. És probable que aquesta fos una de les raons que va obligar el professor Carreras a marxar de la ciutat de Barcelona i buscar llocs millors per a la recuperació del seu fill, primer a Girona i més tard a Pons (França). Sabem que el 1867 –arran d'una sisena operació i pel fet d'haver d'estar de baixa durant una bona temporada– Laureà Carreras fou substituït per Fernando Vilajeliu, professor de música i cosí seu, fins al 20 de novembre de 1868, data en què es reincorporà a l'escola com a ajudant de la classe d'orquestra de tots els instruments. El 16 de gener de 1869, Laureà Carreras havia sol·licitat la plaça d'auxiliar de sordmuts que tenia fins aleshores Francesc d'Assís Valls i Ronquillo, pel fet que aquest darrer passava a ocupar la plaça del mestre Antonio Rispa, que havia exercit fins a la seva mort. Laureà Carreras fou autor també d'algunes composicions i d'una important col·lecció de cants i balls populars espanyols. Fou nomenat músic major d'artilleria i va passar a formar part de la guarnició de Manila (Filipines). Tot i que desconeixem els motius que el portaren a Manila, sabem que Laureà Carreras morí allí als 40 anys, el 1887, tres anys abans que el seu pare.

El professor Carreras tingué altres fills i filles –set en total–, no lligats tan directament amb l'activitat del seu pare com el seu fill Laureà. N'hi hagué dos més que l'ajudaren a Girona en el col·legi que hi establiren. Un fou Joan de Déu Carreras Roure, nascut el 1851, catedràtic i musicògraf. Havia estudiat a Girona i a Bordeus la carrera de ma-

gisteri i comerç. Quan la seva família, el 1876, es traslladà a Pons (França) entrà a formar part com a professor de llengua espanyola al col·legi d'ensenyament secundari d'aquesta ciutat. Havia dut també una important activitat musical, sobretot quan tornà amb la seva família, tasca que compartí amb l'ensenyament de la llengua francesa. Treballà, el 1897, a la Corunya, i més tard a l'Institut de Reus. Publicà alguns treballs. L'altre fill fou Antoni Carreras Roure, de qui no tenim gaires dades, només que tenia 22 anys quan es traslladà amb els seus pares i germans a Girona.

Ressentiments i problemes

El professor Joan Carreras era un gran professional. Desconeixem la magnitud de les discrepàncies amb la resta del professorat de l'Escola Municipal de Cecs i Sordmuts de Barcelona. Els alumnes mostraven el seu rebuig al mètode del professor Llorens, i en canvi lloaven el del professor Laureà Carreras. Aquest fet va comportar certs problemes a la institució. Sigui per una raó o per una altra, el cert és que cap dels dos mètodes no va evolucionar com s'esperava. És probable que apareguessin alguns ressentiments entre els uns i els altres. Si els alumnes criticaven obertament el mètode Llorens, un professor, Domingo Bonet –que havia estat ajudant amb el professor Joan Carreras–, en fou un gran admirador i n'arribà a dur a terme una versió ampliada i corregida, el 1896, que fou una tercera edició del *Sistema musical de escritura en relieve*. El sistema Braille no s'imposà definitivament a l'Escola de Cecs i Sordmuts fins al 1918. No sabem fins a quin punt situacions com aquestes ajudaren també a prendre una decisió al professor Carreras per marxar de la institució barcelonina i canviar d'aires. El 3 de gener de 1873, Joan Carreras i Dagas renuncià al càrrec de professor i director de l'orquestra de música de l'Escola. Nomenaren substituït el professor Luciano Molist. També Laureà Carreras ocupà la plaça fins al 1873, data en què, amb la seva família, es traslladà a Girona una altra vegada. El 15 de febrer d'aquell mateix any cessà com a professor auxiliar de l'Escola, i s'acordà nomenar alguns dels alumnes més avantatjats per substituir-lo.

>> *Casa de la Bisbal on va viure Carreras i Dagas.*

L'Escola i el Liceu

L'estiu de 1873, el professor Carreras duqué a terme una sèrie de gestions amb l'Ajuntament de la ciutat de Girona, on aleshores hi havia d'alcalde Josep Prats i Font, per tal que el consistori gironí facilités un local perquè el professor Carreras pogués dur a terme la seva escola. Un primer assaig del que seria el «Colegio de Ciegos y de Sordomudos y Academia de Música bajo la dirección de D. Juan Carreras y Dágas y la protección de la sociedad Liceo Gerundense», a Girona, es duqué a terme el gener de 1873, quan el professor Carreras havia plegat com a professor de l'Escola Municipal de Cecs i Sordmuts a Barcelona, als locals de l'aleshores Colegio de Gerona, amb alguns cecs i sordmuts. Aquests primers treballs duraren 6 mesos. Aquesta primera iniciativa, que de fet formalment s'hauria de considerar anterior a la creació del Colegio de Ciegos y Sordomudos y Academia de Música, tingué una bona acollida per part de la ciutadania gironina. Fins aleshores,

no hi ha constància que a Girona, i a les seves comarques, hi hagués hagut alguna iniciativa per a l'atenció a les persones amb discapacitats.

A la ciutat de Girona funcionava l'associació Liceo Gerundense, que tenia l'origen en una altra entitat anomenada Casino Gerundense, creada a la ciutat oficialment el 1848, tot i que havia iniciat les activitats el 1845. El 1853, el Casino Gerundense es fusionà amb el Liceo Gerundense, amb el qual havien compartit –entre la classe alta gironina– tasques recreatives i culturals. Anys més tard el Liceo Gerundense publicà un butlletí, el primer número del qual aparegué el 25 de març de 1883 i el darrer l'1 de juliol del mateix any. La col·lecció, de 5 números, esdevingué òrgan oficial de l'entitat. Fou a través d'aquesta entitat, el Liceo Gerundense, que el professor Carreras rebé el suport necessari per poder dur a terme la seva escola. A la vegada, en el mateix col·legi, en un espai i en altres hores, els fills dels socis del Liceo Gerundense també rebien formació. El 30 d'agost de 1873 es formalitzava la constitució de l'entitat, a l'empara, per tant, de l'entitat Liceo Gerundense.

L'escola estava situada al carrer de la Força, número 29. L'antic edifici de l'escola de música del professor Joan Carreras tancava la placeta i pel darre donava al carrer de les Ballesteries, igual que l'antic Institut Vell (avui Arxiu Municipal de Girona). Actualment hi ha una botiga d'antiguitats, propietat de la família Ensesa. Anteriorment havia estat el Centro Cultural; més antigament,

De la seva escola de música de la Bisbal van sorgir els músics Magne Bosch, Adolf Masifern, Enric Barrera i Josep Maria Soler, que formaren part de la primera etapa d'una de les cobles més importants de Catalunya, La Principal de la Bisbal

L'Amistad; i més reculadament encara, el Centro Obrero de Católicos. Allà s'hi duïen a terme diferents actes culturals. A L'Amistad hi feien teatre, cinema i també els cèlebres Pastorets. Era un lloc mític d'aquestes representacions a la ciutat de Girona. Als anys trenta el van comprar les congregacions marianes (jesuïtes), ja que els havien expulsat del carrer Albereda. En deien, aleshores, el Centre Cultural. Aquest nom va continuar fins fa relativament poc. Les activitats de cinema, teatre d'aficionats, Pastorets... es van anar diluint amb els anys. Finalment, el va comprar la família Ensesa. Probablement el professor Carreras no ocupava tot el local. Hi havia una sala d'actes –una mena de teatre petit amb platea, llotges i una mica de primer pis– on la mainada de Girona hi anava sovint. En aquest teatret s'hi feien concerts.

El col·legi del professor Carreras és, per tant, la primera institució gironina per a l'atenció a les persones amb discapacitat. De la part d'escola per a cecs i sordmuts se n'encarregaven Joan Carreras, director de l'escola, i els seus tres fills Antoni, Joan i Laureà. L'acadèmia de música anava a càrrec de Joan Carreras, el seu fill Laureà i mossèn Pere Boixeda i Pujol (Olot, 1837-1890). Se sap que hi havia dos mestres més que col·laboraven amb la família Carreras –Miquel Taberner i Ignasi Esteve–, a més d'altres professors dels quals no tenim cap nom ni referència. Els alumnes rebien educació a la institució del professor Carreras, i els exàmens oficials –perquè de fet es tractava d'un ensenyament lliure (privat)–, els feia a l'aleshores Instituto Provincial de 2ª Enseñanza de Girona, avui IES Jaume Vicens Vives. L'Instituto Provincial tutelava administrativament els centres de segon ensenyament, públics i privats, de les comarques de Girona, que quedaven incorporats a l'institut. A més de rebre educació musical, rebia formació en retòrica i poètica, història universal, història d'Espanya i geometria i trigonometria.

De França a la Bisbal

El 1876 Joan Carreras es traslladà amb la seva família a Pons (França). El 1879 dirigí una escola de música a la població de La Rochelle, capital del departament de Charente Marítim, al Poitou, Fran-

>> *Església parroquial de la Bisbal, d'on era organista Carreras i Dagas.*

ça. Se sap que durant l'estada a França féu amistat amb l'abat August Rainguet, degà del capítol de La Rochelle. També que a França el van acompanyar, a més de la seva família, alguns alumnes, les famílies dels quals volien que continuessin la seva formació musical amb el professor Carreras. L'agost de 1880 tornà a Catalunya i s'establí a la Bisbal d'Empordà, a instància d'algunes amistats que tenia a la població baixempordanesa, entre les quals hi havia Joaquim Galí, apotecari. El domicili del professor Carreras i la seva família era al número 1 de la carretera de Girona, en un eixample de la carretera a tocar del riu Daró; anys més tard aquest espai donà lloc a la plaça Francesc Macià. L'escola de música estava situada al carrer del Raval, que el 1906 passà a denominar-se carrer de Joan Carreras i Dagas.

D'altra banda, segons Joaquim Pla Gargol, l'enyorament el va fer tornar altra vegada a terres gironines. El mestre Carreras s'establí a la població de la Bisbal d'Empordà, on passà els últims vint anys de la seva vida, tot i que sembla que el 1886 ocupà de manera provisional la plaça de mestre de capella de la Catedral de Girona. A la Bisbal es dedicà a l'ensenyament de la música amb una subvenció anual, per part de l'Ajuntament, de 1.000 pessetes per a l'Escola de Cant i d'Instrumentació, a més d'ocupar el càrrec d'organista i de mestre de capella

de la parròquia (se sap que havia rebutjat el càrrec de mestre de capella de la Mercè a Barcelona). També hi fundà un cor infantil. Joan Carreras morí a la Bisbal d'Empordà el 19 de novembre de 1900. La influència del professor a la població fou molt important. El dia del seu enterrament presidiren el dol les autoritats, i totes les cobles bisbalenques formaren un enorme seguici.

L'Ajuntament, a la mort del mestre de música, deixà de finançar des de la hisenda municipal l'educació musical dels seus convilatans. De la seva escola havien sorgit els músics Magne Bosch, Adolf Masifern, Enric Barrera i Josep Maria Soler, que formaren part de la primera etapa d'una de les cobles més importants que hi ha hagut i que hi ha actualment a Catalunya, La Principal de la Bisbal, i també Josep Casanovas Peixero –que rebé estudis d'harmonia i composició–, un dels fundadors. Joan Carreras tingué altres alumnes que posteriorment van gaudir d'una certa importància en l'àmbit musical, entre ells Pere Rigau, de Torroella de Montgrí, que fundà la cobla orquestra Els Montgrins, i el compositor de sardanes de Pals Josep Pi i Pascual; també sembla que el mateix Juli Garreta havia rebut formació del mestre Carreras.

Joan Carreras va ser el primer músic que va compondre simfonies per a instruments de cobla i va deixar escrites unes dues mil obres musicals. La col·lecció Carreras Dagas i la de Felip Pedrell constitueixen la base de les col·leccions de reserva de música de la Biblioteca de Catalunya i el nucli fundacional del Departament de Música, creat a instàncies del mateix Pedrell a final de l'any 1917, a la Biblioteca de Catalunya, a Barcelona. Joan Carreras Dagas és, en l'àmbit de les comarques de Girona, l'iniciador de l'educació institucionalitzada d'infants amb discapacitat, el primer referent històric de què tenim constància a casa nostra, i, per sobre de tot, una figura que cal recordar. La seva obra –poc estudiada com hem assenyalat– és un referent per a tots aquells que estimem la música i l'educació, i un punt d'inici per al que ha estat l'atenció a les persones amb discapacitat a les comarques de Girona, i a Catalunya.

Josep M. Garcia i Balda
és educador.